

B-stro(o)m-ingen

Luc Wyns

Gelijke onderwijskansen is een thema dat al enkele jaren nadrukkelijk aanwezig is in de dagelijkse werking van scholen vanuit de huidige maatschappelijke context, aangestuurd door het onderwijsbeleid, ondersteund door de pedagogische begeleidingsdiensten en gevoed door de noden op de werkvloer die leraren dagelijks ervaren. In de B-stroom en het bso is de aandacht voor gelijke onderwijskansen reeds lang en sterk aanwezig. Die aandacht was en is er vanuit het oogpunt van achterstelling, niet enkel wegens allochtone oorsprong of anderstaligheid, maar vanuit achterstelling in al zijn verschijningsvormen. Werken in de B-stroom en het bso is in de eerste plaats emancipatorisch werken.

Het uitgangspunt voor deze werking is tweërlei: het uiteindelijke doel is jonge mensen optimaal voor te bereiden op een latere tewerkstelling en op een volwaardige deelname aan het maatschappelijk leven. Om dat te realiseren, is de werking echter eerst en vooral gericht op het realiseren van optimale onderwijskansen. Leerlingen moeten tijdens hun schoolloopbaan voldoende tools meekrijgen om te slagen in dat onder-

wijs dat hen moet voorbereiden op een succesvol beroeps- en maatschappelijk leven. Een van de belangrijkste drempels, naast andere, is taal, de taligheid van ons onderwijs en de taligheid van onze maatschappij. In dat kader zou ik dan eerder willen spreken over 'geletterdheid' en de opdracht voor leraren in de B-stroom en het bso bestaat er dan ook in te werken aan de ontwikkeling van 'schoolse geletterdheid' en 'functionele geletterdheid' (zie kadertekst).

Geletterdheid

"Geletterdheid is de vaardigheid om gedrukte en geschreven informatie te gebruiken om te functioneren in de maatschappij, om persoonlijke doelstellingen te bereiken en de persoonlijke kennis en kunde te ontwikkelen. Geletterdheid omvat een scala van bekwaamheden."

OECD (2000). *Literacy in the information age. Final report of the international literacy survey*. Paris.

In deze definitie wordt de term 'geletterdheid' in zijn brede betekenis gezien. Geletterdheid moet gelezen worden in de betekenis van geletterdheid en gecijferdheid en gerelateerd aan een brede invulling van 'life skills' met inbegrip van basisvaardigheden computergebruik en nieuwe vaardigheidsgebieden zoals het

vermogen tot samenwerken en 'problem-solving'. Deze OESO-definitie omschrijft geletterdheid als een brede waaier van informatieverwerkingsvaardigheden in relatie tot geschreven taal, waarop volwassenen een beroep kunnen doen om uiteenlopende taken te vervullen, op het werk, thuis, in het openbaar leven.

De 'International Adult Literacy Survey' (IALS) onderscheidt in het strikte geletterdheidsdomein drie gebieden, elk met een gemeenschappelijke set bekwaamheden die relevant zijn voor verschillende taken:

- *prozageletterdheid*: de vereiste kennis en vaardigheden om informatie te begrijpen en te gebruiken uit teksten zoals redactionele artikels, nieuwsberichten, gedichten en fictie;
- *documentgeletterdheid*: de vereiste kennis en vaardigheden om informatie te vinden en te gebruiken in diverse opmaken, zoals sollicitatiebrieven, bijsluiters, loonlijsten, transportschema's, kaarten, tabellen en grafieken;
- *kwantitatieve geletterdheid*: de vereiste kennis en vaardigheid om losse of opeenvolgende rekenkundige bewerkingen uit te voeren, met getallen vermeld op gedrukte materialen, zoals de prijs bepalen bij het boodschappen doen, een fooi bereken, een bestelformulier invullen of de hoeveelheid interest bepalen op het leningsbedrag van een reclamebericht.

De cijfers

De resultaten van het IALS-onderzoek wijzen een opvallende realiteit aan. Zo'n 15 à 18% van de Vlaamse volwassenen (d.w.z. 700.000 à 850.000 volwassenen) beschikt over onvoldoende basiscompetenties inzake taal en rekenen om zich adequaat te handhaven in een moderne samenleving (IALS niveau 1). De IALS-resultaten wijzen er ook op dat specifieke groepen met een hoger risico inzake laaggeletterdheid geconfronteerd worden: laaggeschoolden zonder diploma secundair onderwijs, ouderen, vrouwen, werklozen en laaggeletterde werkenden.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5
Proza	18,4%	28,2%	39,0%	14,3%
Document	15,3%	24,2%	43,2%	17,2%
Kwantitatief	16,7%	23,0%	37,8%	22,5%

Baert, T. & Baert, H. s.d. *Screening van laaggeletterden/laaggecijferden*. www.vocb.be/file?fle=321&ssn

Uit deze cijfers voor Vlaanderen blijkt dat 16,8% (het gemiddelde van de drie domeinen) van de bevolking onvoldoende geletterd is om optimaal te functioneren in onze maatschappij en bijvoorbeeld niet in staat is om aan de hand van een bijsluiter een kind de juiste dosering van een medicijn toe te dienen of eventuele nevenwerking in het oog te houden. Als we de cijfers voor niveau 1 en 2 samen nemen, komen we aan 41,9 % waar de OESO er van uit gaat dat minimaal niveau 3 moet gehaald worden om van functioneel geletterd te kunnen spreken. Het IALS-onderzoek onderstreept dat taal- en rekenvaardigheden een voorwaarde zijn voor culturele, sociale en politieke participatie. Een laag niveau van vaardigheden is sterk verbonden met de economische, sociale en culturele kansen voor het individu.

Naar: www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/BL303/nota_geletterdheid.pdf

VAN 'ZORG VOOR TAAL' NAAR 'BREDE ZORG'

"Het secundair onderwijs dan. In Vlaanderen stel ik vast dat een relatief grote groep leerlingen die na de lagere school instapt in de B-stroom, onvoldoende scoort voor bijvoorbeeld schrijfvaardigheid en voor

In de B-stroom en het bso is de aandacht voor gelijke onderwijskansen reeds lang en sterk aanwezig.

technisch lezen. Dat heeft gevolgen voor begrijpend lezen in de lessen Nederlands, maar ook voor functioneel lezen en schrijven in de andere vakken. Deze leerlingen moeten van in het basisonderwijs en verder in het secundair onderwijs kunnen rekenen op hulp, via verbeterplannen in doelgerichte lees- en schrijfvaardigheidsprojecten. Doen we dat niet, dan bouwen deze jongeren een leerachterstand op die jaar na jaar toeneemt. Volgens de publicatie 'Laaggeletterdheid in de Lage Landen' van de Nederlandse Taalunie presteert een derde van de leerlingen uit het bso op het laagste vaardigheidsniveau of eronder." Toespraak

van minister van Werk, Onderwijs en Vorming, Frank Vandenbroucke op de Talen-tweedaagse 'Een talenbeleid in elke school', 26 september 2007 (www.ond.vlaanderen.be/beleid/toespraak/)

Tal van onderzoeken uitgevoerd sinds de jaren 90 in Vlaanderen en Nederland wijzen erop dat taal een van de drempels is voor schoolse en maatschappelijke slaagkansen (zie o.m. <http://taalunieversum.org/onderwijs/taalforum>). Vanuit het verleden werd – en wordt nu soms nog – de zorg voor taal in de B-stroom en het bso vooral vorm gegeven vanuit een curatieve aanpak van taalproblemen en taalachterstanden. Een aanpak waar we nu toch al een tijdje van afgestapt zijn en die nu geëvolueerd is naar een meer preventieve aanpak waar taalvaardigheidsontwikkeling centraal staat. Maar om aan die achterstanden te kunnen werken, moest er eerst gediagnosticeerd worden om zo te kunnen vaststellen waar de problemen of

Werken in de B-stroom en het bso is in de eerste plaats emancipatorisch werken.

achterstanden zich juist situeerden. Op basis van deze vaststelling kon er dan op een gerichte manier geredigeerd worden.

Een mooi voorbeeld van deze werking is de aanpak van de B-stroom. Van bij de aanvang werd 1B opgevat als 'de aanpassings-klas'. De eerste bedoeling was tekorten – vooral van technische aard, bijvoorbeeld technisch lezen, spelling, grammatica, maar ook cijferen, hoofdrekenen, enz. – bij te spijkeren zodat de jongere 'aangepast' was om naar 1A te gaan, om daar weer de draad op te nemen. De vaststelling van de tekorten gebeurde vooral op basis van diagnostische toetsen zoals AVI-niveau-toetsen, diagnostische spellingtoetsen, enz. Alsof tekorten die leiden tot het niet behalen van het 'getuigschrift basisonderwijs' enkel

zouden te wijten zijn aan enkele technische achterstanden.

In 1B staat in de eerste plaats het welbevinden en de betrokkenheid van de leerling centraal.

Leerlingen die niet in deze inhaalbeweging lukken, stromen dan door naar het beroepsvoorbereidend jaar (BVL). Daar kunnen ze zich via kennismaking met een aantal beroepen-

velden oriënteren op verdere doorstroming naar het bso. In dat beroepsvoorbereidend jaar worden zij geconfronteerd met een instroom van jongeren uit 1A die wel voldoende de basisvaardigheden Nederlands beheersen. Zij hebben zelfs op het vlak van de algemene vakken een zekere voorsprong verworven. Het ontbreekt deze jongeren echter dikwijls aan schoolse vaardigheden en motivatie. Daarbij stellen we vast dat de BVL-klassen over het algemeen groter zijn dan de 1B-klasjes. Dat maakt dat de 'echte' B-stroomleerling in deze graad voortdurend geconfronteerd wordt met medeleerlingen en eisen die te hoog gegrepen zijn voor hen.

Interpretatie van de statistische gegevens van het departement Onderwijs¹ leert ons dat een kleine minderheid van de 1B-leerlingen (ongeveer 3,5 %) doorstroomt naar 1A en dat van de enkelingen die dat toch doen, een meerderheid waarschijnlijk na enkele jaren terug in het bso terecht komt. Trouwens, de achterstanden van deze leerlingen zijn niet enkel ontstaan door technische lees- en schrijftekortingen, maar door algemene taalachterstanden vooral qua schoolse geletterdheid. Inhoudelijke achterstand kan moeilijk allemaal worden opgehaald omdat de 'leerstof' verspreid zit over twee jaar (1B en BVL, waardoor belangrijke eindtermen basisonderwijs pas in BVL aan bod komen). Vanuit dit gegeven zien we dat de B-stroom in realiteit evolueert van een 'aanpassingsgraad' naar een 'zorggraad'. In 1B staat in de eerste plaats het welbevinden en de betrokkenheid van de leerling centraal: het zelfvertrouwen terug opbouwen, het negatieve zelfbeeld ombuigen, terug graag naar school komen. Een ander uitgangspunt is vertrekken van wat de leerling al wel kan en niet van wat zijn tekorten zijn. Vanuit deze basis willen we alle leerlingen optimale ontwikkelingskansen garanderen.

Dat betekent niet dat screening en diagnosticering hun waarde niet hebben in het kader van optimale ondersteuning van B-stroomleerlingen. Niet zozeer omwille van het opsporen van de specifieke problemen met het oog op gerichte, individuele remediëring, maar als talig klasportret van leerlingen in een 1B- of BVL-klas. Deze informatie kan dan ingezet worden bij leestaken in heterogene groepen waarbij leessterke en leeszwakkere leerlingen samengezet kunnen worden. Op deze manier kunnen leessterke leerlingen de zwakkere ondersteunen bijvoorbeeld door bepaalde leesstrategieën te expliciteren

waardoor ook het inzichtelijk leren van de sterke leerlingen nog wordt versterkt. Aan de hand van deze informatie kan de leraar ook gedifferentieerde schrijfkaders ontwerpen waarbij er op basis van de beginsituatie van de leerling meer of minder taalondersteuning moet aangeboden worden (zie voorbeeld als bijlage). Op deze manier zal differentiatie niet enkel kwantitatief zijn, maar ook en vooral kwalitatief.

Het komt er dus op aan om de kwaliteit van het onderwijs zo te verbeteren dat er, op basis van kennis van de verschillende problemen, kleimazige vangnetten van goede klaspraktijk ontwikkeld worden waardoor er steeds minder jongeren kans lopen uit te vallen. Pas wanneer we vaststellen dat er nog enkele jongeren omwille van ernstige (taal)problemen of -stoornissen dreigen door de mazen van het (zorg)net te vallen, is gerichte remediëring op basis van voldoende correcte diagnostische gegevens een optie.

TAALBELEID, TALENBELEID, TAALVAKKENBELEID,...?

De talennota² van minister van Werk, Onderwijs en Vorming, Frank Vandenbroucke, besteedt zeer uitgebreid aandacht aan 'taal en het onderwijs in de B-stroom en het bso'. De beleidslijnen van de minister gaan verder dan de eerste zorg rond 'welbevinden en betrokkenheid' en de ontwikkeling van voldoende taalvaardigheid als tool om de slaagkansen in het onderwijs te verhogen. Toch leven er, ook op beleidsniveau, nog enkele misvattingen:

"Bovendien groeit een kloof. Kinderen die van thuis uit de schooltaal – het Standaardnederlands – goed beheersen, kennen veel

gemakkelijker succes in het onderwijs – leren daardoor overigens ook gemakkelijker andere talen goed spreken – en zien zo vele deuren in de samenleving voor hen open gaan."

Alsof schooltaal gelijk staat met Standaardnederlands. Op deze manier wordt de begripsverwarring door het lanceren van termen als 'taalbeleid', 'talenbeleid' en 'taalvakkenbeleid' zonder veel duiding alleen maar groter. (Voor een verduidelijking van een aantal begrippen verwijs ik naar het artikel van Frans Daems in de vorige VONK³.) Trouwens, recent onderzoek in Nederland⁴ toont aan dat ook leerlingen die thuis wel de Standaardtaal gebruiken, problemen hebben met schooltaal. Alsof een goede beheersing (mondeling, schriftelijk,...?) van het Standaardnederlands het gemakkelijker maakt om andere talen goed te leren uitspreken. Waarom zou een goede beheerser van het 'Antwerps' dat dan minder makkelijk leren?

TAAL(BELEIDS)ZORG

In de B-stroom komen dikwijls leerlingen terecht wegens taalproblemen, taalachterstanden, taalarmoede of Nederlands-onkundigheid. Daarom is aandacht voor het Nederlands als school- en instructietaal in alle vakken een punt van zorg, zeker voor de leerlingen in de B-stroom. Zeker als we lezen dat een derde van de leerlingen die uitstromen in het bso amper niveau 1 van functionele geletterdheid haalt. De school zal moeten nadenken over hoe ze zal omgaan met taal en taaldiversiteit en hoe men binnen de school taal hanteert als leergebied op zich (het vak 'taal'), als onderwijsleertaal binnen de verschillende vakken (schooltaal en instructietaal) en als communicatiemiddel bij schoolgebonden activiteiten (taalgebruik).

Het vak Nederlands in de B-stroom moet er dus in de eerste plaats op gericht zijn leerlingen handvatten aan te reiken om hun 'schoolse geletterdheid' te verhogen. Op die manier creëren we kansen voor deze leerlingen om bij te leren in het kader van een opleiding, maar tegelijkertijd vormt deze schoolse geletterdheid een basis om aan de functionele geletterdheid te werken die deze jongeren weer meer kansen geeft in hun latere leven. Maar dit kan niet de opdracht zijn voor de leerkracht Nederlands alleen. Zeker vaktaalontwikkeling, maar ook schooltaalverwerving, is mee de verantwoordelijkheid van iedereen die met deze

jongeren werkt. Willen we hen wapenen om voluit hun plaats in de maatschappij te kunnen opnemen, is het toch wel belangrijk dat iedereen in een gezamenlijke inspanning aan dit toch wel prioritaire thema werkt.

Het doel van de uitbouw van een taalbeleid op school is de afstemming van de school op de taalsituatie in en rond de school met de bedoeling

het wegwerken van taalachterstanden bij de leerlingen, het verbeteren van hun onderwijsresultaten, het verhogen van hun doorstromingsmogelijkheden en van hun sociale weerbaarheid. Taal is meer dan een vak en meer dan het middel om kennis en vaardigheden 'over te dragen'. Taal is ook en soms vooral een sociaal-cultureel gegeven. Taal verhoogt de mogelijkheden tot individuele weerbaarheid (zelfontplooiing) en collectieve mondigheid (emancipatie).

Maar ondanks het vermoeden dat voor ongeveer 16% van de leerlingen de thuis-

situatie niet homogeen Nederlandstalig is en dat leerlingen in de B-stroom terecht komen omdat ze problemen hebben met taal als vak en taal als middel om kennis en vaardigheden over te brengen, zullen deze leerlingen ook nog Frans als tweede taal (of is dat pas een vijfde taal na hun thuistaal, hun jongerentaal, het gekuist Nederlands en de Standaardnederlands?) moeten leren. De vraag zal zijn wat de eindtermen/ontwikkelingsdoelen zullen inhouden.

Taal verhoogt de mogelijkheden tot individuele weerbaarheid (zelfontplooiing) en collectieve mondigheid (emancipatie).

"Voor de B-stroom van de eerste graad zullen de bestaande ontwikkelingsdoelen voor Frans herzien worden in het licht van het nieuwe statuut van verplicht vak uit de basisvorming. Zij moeten geherformuleerd worden als operationele doelstellingen, op een ERK-niveau dat niet hoger ligt dan de eindtermen Frans van het basisonderwijs, aangezien niet verwacht kan worden dat de meeste leerlingen bij de start in de B-stroom deze eindtermen hebben gehaald.

Voor het eerste en tweede leerjaar van de tweede en derde graad bso zullen Frans en Engels samen binnen de basisvorming voor alle leerlingen deel uitmaken van een redzaamheidspakket. Dit pakket moet de leerlingen in staat stellen hun eigen wensen uit te drukken in functioneel, alledaags Engels en Frans en tegemoet komen aan wat de maatschappij als een strikt taalvaardigheidsminimum vereist.

Op het einde van de derde graad zou globaal een A1-niveau moeten worden bereikt voor Frans en Engels. Er moet nog onderzocht worden of een dergelijk concept ook voor het dbso en buso kan worden gebruikt."

Talennota van minister van Werk, Onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke, februari 2007²

Het vak Nederlands in de B-stroom moet er in de eerste plaats op gericht zijn leerlingen handvatten aan te reiken om hun 'schoolse geletterdheid' te verhogen.

Voor de B-stroom zou dat dan betekenen dat leerlingen met de nodige ondersteuning vooral de vaardigheden luisteren en lezen en spreken moeten ontwikkelen voor 'situaties waarin zij redelijkerwijze kunnen terecht komen' volgens de verworven basiswoordenschat en taalstructuur. Schrijven moet enkel gebeuren op kopiërend niveau (Lager Onderwijs: eindtermen Frans).

Ik hoop dat men voldoende ernstig nadenkt over de consequenties die dat heeft voor leerlingen die het al moeilijk genoeg hebben met de verwerving van de schooltaal Nederlands en de vaktaal. Ook de verwachtingen naar de verwerving van de taalstructuren Frans, vooral voor leerlingen die het al moeilijk hebben om de taalstructuren van het Nederlands op een zeker abstractieniveau te beheersen, zullen moeten afgestemd worden op de doelgroep. Vooral ook omdat we steeds weer de verzuchtingen horen van de leraren Frans dat de (sterke!) leerlingen tegenwoordig te weinig 'Nederlandse grammatica' kennen om efficiënt 'Franse grammatica' aan te leren. Franse taalstructuren aanleren vanuit een zekere voorkennis van de Nederlandse grammatica zal hier zeker niet aan de orde zijn. Hier zullen dus een andere didactische aanpak en andere methodieken gehanteerd moeten worden.

Wat de tweede en derde graad betreft, is maar de vraag wat de maatschappij als strikt taalvaardigheidminimum vereist en hoe dat dan in eindtermen en leerplandoelen vertaald zal worden. Als ik naar mezelf kijk en zie welk taalvaardigheidniveau ik haal voor Frans, dan merk ik een grote aanvaarding bij Franstalige gespreksgenoten, maar vrees ik de toorn van vele leraren Frans uit ons middelbaar onderwijs. Als een naaste medewerker van de minister van Onderwijs bij een toelichting van de

talennota voor schoolbesturen en coördinerende directeurs beweert dat "het niet beheersen van een tweede taal voor bso-leerlingen beschouwd wordt al 'ongekwalificeerde uitstroom'", dan beschouw ik mezelf nu als ongekwalificeerd.

Dat brengt me bij een laatste bedenking: de reden voor mijn eerder gebrekkige beheersing van het Frans zit niet in het secundair onderwijs, maar in het feit dat ik na het secundair onderwijs dat Frans haast nooit nog productief gebruikt heb. De vraag is dus of het sop de kool wel waard is.

Hoe zinvol is het om bso-leerlingen nog te bezwaren met een tweede en een derde 'vreemde taal', wanneer de grote meerderheid die taal na zijn middelbare studies haast nooit meer zal gebruiken, dus onderhouden? Als dat gebeurt omwille van 'functionaliteit' in functie van de beroepsuitoefening, dan denk ik dat dat het moment is waarop deze jongeren gericht taalonderwijs zullen krijgen of volgen. Op dat moment zal zeker hun motivatie om die taal te beheersen op een niveau dat de maatschappij als een strikt taalvaardigheidminimum vereist, groot zijn.

Hoe zinvol is het om bso-leerlingen nog te bezwaren met een tweede en een derde 'vreemde taal', wanneer de grote meerderheid die taal na zijn middelbare studies haast nooit meer zal gebruiken?

PAV, EEN KANS OP ...

Project Algemene Vakken (PAV) is meer dan een vak, "PAV is het leven," zoals een oud-collega ooit zei. Het biedt alle kansen om vanuit projecten die aansluiten bij het dagelijks leven, te werken aan de totale persoon van deze leerlingen om hen zo

optimale (onderwijs)kansen te geven. De Visietekst Project Algemene Vakken van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs⁵ geeft een aantal aanzetten, die in dit nummer geconcretiseerd worden:

*"Centraal in de vorming van jongeren in het BSO staat de bekommernis om hen te begeleiden in hun **persoonlijkheidsontwikkeling** én in hun **sociale vorming**."*

Project Algemene Vakken wil heel bewust bijdragen tot het realiseren van deze vorming, zodat jongeren gestimuleerd worden

om op een eigen en verantwoorde manier hun leven in handen te nemen, zelfvertrouwen en sociale weerbaarheid te ontwikkelen en hun verantwoordelijkheid op te nemen in een snel evoluerende multiculturele samenleving.

Het vakdoorbrekend, projectmatig werken verhoogt de kansen op transfer van de aangeleerde vaardigheden naar andere situaties.

Zo verwerven zij een realistische kijk op de wereld, leren hierin adequaat functioneren en handelen, ontwikkelen een kritische houding en een

bereidheid om open te staan voor cultuur en diversiteit, durven standpunten innemen, argumenteren en nuanceren,..."

Het artikel van An Vermeyen laat zien dat kennismaken met cultuur ook op een creatieve en tegelijk engagerende manier kan.

"De leraar brengt begrip op voor de diversiteit van de klasgroep en voor de keuzevrijheid van de jongeren zelf. Daarom bekijkt hij de thema's vanuit diverse invalshoeken: het multiculturele, het actuele, het ethische, de kritische bevraging. Zo verhoogt de leraar de interesse voor en het

inzicht van de leerlingen in mens en maatschappij, zodat zij uitgroeien tot weerbare, verantwoordelijke en geëngageerde deelnemers aan de samenleving."

Wat dat dan onder andere betekent voor de kwaliteit van projectbundels is samengebracht in een 'kijkwijzer'. Ronny Smet geeft toelichting bij deze kijkwijzer en geeft ook enkele algemene vaststellingen mee na de screening van een aantal PAV-bundels.

"De doelen worden thematisch verwerkt tot één geheel, zoals de leerlingen ook de realiteit van het leven als één geheel ervaren. Dit betekent ook dat een thema/onderwerp een middel is om de doelen te realiseren en geen doel op zich. Om tegemoet te komen aan de heterogeniteit van de klasgroep kan de leraar verschillende accenten leggen wat betreft de snelheid van verwerking, de aard en de complexiteit van de opdrachten. Differentiëring krijgt hier alle kansen."

Met deze doelen in het achterhoofd zou nadenken over een geïntegreerd vak in de B-stroom waarin projectmatig werken voorop staat, zeker de moeite waard zijn. Deze aanpak geeft ten eerste meer kansen om de leerstof meer te laten aansluiten bij de leefwereld van deze jongeren door thema's aan te snijden die aansluiten bij hun dagdagelijks leven met situaties 'waarin zij redelijkerwijze kunnen terechtkomen.' De problemen of uitdagingen die worden aangeboden, kunnen daardoor de motivatie alleen maar verhogen, iets wat we met de invoering van PAV in de tweede en derde graad ook hebben vastgesteld.

Het vakdoorbrekend, projectmatig werken verhoogt ook de kansen op transfer van de aangeleerde vaardigheden naar andere situaties, waar we nu vaststellen dat leer-

lingen bijvoorbeeld schaalberekening aanleren of herhalen in wiskunde en dat ze er in mavo weer niet in slagen de afstand op een kaart om te rekenen naar een werkelijke afstand, of het schrijven van correcte zinnestelsels niet overdragen naar antwoorden op vragen in natuurwetenschappen.

Vanuit zo'n geïntegreerd vak zijn er zeker ook kansen tot meer kwalitatieve differentiatie waarbij langs de ene kant de diversiteit ingezet kan worden om van mekaar te leren. Zo kunnen bij geïntegreerde opdrachten kinderen die wel sterk zijn in taal, maar niet in wiskunde of omgekeerd door middel van een coöperatieve werkvorm leren van elkaar. Aan de andere kant kan differentiatie binnen de taken meer kan aansluiten bij de noden en capaciteiten van elk kind. Zo kan je binnen eenzelfde opdracht verschillende beheersingsniveaus inbouwen, afhankelijk van wat een bepaalde leerling al wel of niet kan.

Geïntegreerd werken schept meer tijd in de klas. En omdat bij dit alles, zeker voor die leerlingen, taal (alledaagse taal, schooltaal, vaktaal en in de toekomst misschien Frans) een drempel is voor het leren, komt vanuit deze aanpak meer tijd en ruimte vrij om extra aandacht te besteden aan de verwerving van deze taal/talen. Het hanteren van een expliciete woordenschatdidactiek om schooltaal en vaktaal aan te brengen of het expliciet hanteren van leesstrategieën om lees- en leerteksten aan te pakken, kost noodzakelijke tijd, ook al is dat maar 10 minuten per les.

Ten slotte bieden PAV en ASPV (Algemene, Sociale en Persoonlijkheidsvorming - de tegenhanger van PAV in het deeltijds onderwijs) ook in de tweede en derde graad kansen om aan de functionele geletterdheid te werken. Joke Drijkoningen illustreert dit met concreet lesmateriaal ontwikkeld in het kader van het Janusproject⁶.

TOT SLOT

De aandacht voor gelijke onderwijskansen is in de B-stroom en het bso reeds lang aanwezig en zal alleen maar sterker (moeten) worden. Om deze doelen te realiseren, is het belangrijk dat er in de school ook aandacht besteed wordt aan een aantal randvoorwaarden.

***Geïntegreerd
werken schept
meer tijd in
de klas.***

- Ten eerste moet er binnen de school de bereidheid zijn de eigenheid van de B-stroom te bewaken: dat betekent de keuze voor een eigen gezicht van de B-stroom binnen de school. De B-stroom moet evenwaardig gezien en behandeld worden als de andere niveaus. Deze keuze betekent dat men binnen de school ook bereid is de uren die door de B-stroom gegenereerd worden, aan de B-stroom te besteden om een aantal andere randvoorwaarden te vervullen.
- Om de begeleiding en ondersteuning van deze leerlingen optimaal te kunnen realiseren, is in het verleden reeds gebleken dat samenwerking en teamvorming belangrijk zijn. De school bouwt best overlegmomenten in om de zorggedachte te kunnen realiseren, waarbij lerarenteams tijd en ruimte krijgen om te overleggen met elkaar en met externen, materialen uit te werken, ondersteuningsactiviteiten uit te bouwen, (vakoverschrijdende) projecten en thema's voor te bereiden, enz. Dat vraagt bewuste keuzes bij de verdeling van het lesurenpakket.
- Omwille van de specificiteit van en heterogeniteit tussen de leerlingen in

1B en BVL is het ook belangrijk dat de schoolleiding, bij het toekennen van opdrachten in de B-stroom, uitgaat van de motivatie en de deskundigheid van de leraren. Deskundigheid omdat heel wat leerlingen met specifieke problemen zitten, zowel in de school op het vlak van de vakken en van attitudes, als buiten de school op socio-economisch vlak. Motivatie omdat leerlingbetrokkenheid een van de belangrijkste voorwaarden is om in de B-stroom optimaal te kunnen renderen; in de B-stroom

staan de leerlingen centraal en niet de vakken of vakinhouden. Nog te dikwijls worden uren in de B-stroom gezien als opvuluren voor leraren: voor leraren algemene vakken omdat die toch al deze vakken mogen geven, maar ook voor leraren technische en praktische vakken. Het is voor de leraren van de B-stroom ook belangrijk dat ze zich voortdurend (kunnen) bekwamen in onderwerpen die specifiek aansluiten bij deze doelgroep.

Luc Wyns
Beukheuvel 39/1
2500 Koningshooikt
luc.wyns@pandora.be

Noten

- 1 www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken
Zittenblijven, schoolse vertraging en slaagcijfers in het Vlaams onderwijs. Een kwantitatieve analyse (2003-2004). *Themanummer 6. Brussel, 2006, p. 20.*
www.ond.vlaanderen.be/publicaties/default.asp?nr=260
Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs. Schooljaar 2006-2007. *Brussel, 2008, p. 99.*
www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2006-2007/jb0607/default.htm
- 2 *Vandenbroucke, F. (2007). De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken. Brussel, februari 2007.*
www.ond.vlaanderen.be/talenbeleid/talenbeleidsnota/talenbeleidsnota_200702.pdf
- 3 *Daems, Fr. (2007). Talenbeleid, taalbeleid en Nederlands. VONK, 37/2 (december 2007), p. 41-53.*
- 4 *Hacquebord, H. (2004). Taalproblemen en taalbehoeften in het voortgezet onderwijs. Levende Talen Tijdschrift, 5/2 (juni 2004).*
- 5 Visietekst Project Algemene Vakken. *Brussel: Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, november 2005.*
<http://ond.vvkso-ict.com/vvksomain/brochure/VISIEPAV-brochure.pdf>
- 6 www.ond.vlaanderen.be/dbo/projecten/projecten_janus.htm

BIJLAGE: Voorbeeld schrijfkader

OPDRACHT

Wat moet je nu weten als je een volgende keer informatie moet zoeken?
 Wat je geleerd hebt hierover, schrijf je neer in een tekstje.
 Als hulp kan je het kader hieronder gebruiken.

WAT HEB IK GELEERD?

Zoekstrategieën

Als ik informatie moet zoeken in een krant of tijdschrift, maak ik gebruik van zoekstrategieën.

Om een idee te hebben van de inhoud,

.....

Ik kan ook al veel te weten komen door alleen

.....

Als ik een detail moet vinden, dan

.....

En soms is het al voldoende om gewoon

.....